

BÁNHEGYI B. MIKSA

Könnyű jót tenni, ha sokan segítenek

(Az SOS gyermekfalvak)

Napilapjaink is hírül adták, hogy 1983. október 29-én Budapesten aláírták a szerződést az SOS-Kinderdorf International és az SOS Gyermekfalú Magyarországi Egyesülete között, amelynek értelmében fölépítik az első magyarországi SOS gyermekfalut. Másnap *Battonyán* ünnepélyes keretek között lerakták a falu alapkövét. Az ünnepségen Hermann Gmeiner professzor, a mozgalom elindítója és az SOS-Kinderdorf International elnöke beszédében a következőket mondta: „Azt hiszem, ezzel a nappal Battonya városában sokkal melegebb és emberibb lett a léghő. Falut építünk. Szeretetből építjük. Én azért jöttem el, hogy elmondjam Önnek, polgármester úr, és e város polgárainak, hogy öt millió ember nyújtott most kezet Önöknek. Gratulálok ehhez a naphoz. A világban béke csak a gyerekeken, a családokon, a falun keresztül lehetséges. Végül is az SOS gyermekfalú eszméje a békét szolgálja.”

*

Hermann *Gmeiner* 1919. június 23-án született a vorarlbergi Alberschwendében. Sokgyermekes parasztcsaládból származik. Édesanyját nagyon korán elvesztette. Legidősebb nővére, az akkor 16 éves Elsa vette át a családban az anya szerepét. Ilyen körülmények között Hermann Gmeiner már gyermekkorában megtapasztalta az árvaságot, de ugyanakkor azt is, hogy nővére, aki nem volt anya, kisebb testvérei számára pótolni tudta az édesanya meleg gondoskodását.

A Fenyő-tanyán, ahol éltek, ő is dolgozott a házban és a földeken, őrizte az állatokat. A kis falu iskolájában föltűnt a fiú tehetsége, ösztöndíjjal a feldkirchi gimnáziumba küldték.

A második világháborúban katona volt, a fronton többször megsebesült. 1946-ban tudta megkezdeni tanulmányait az Innsbrucki Egyetemen. Gyermekorvosnak készült. Tanulmányai mellett az ifjúsági munkában is részt vállalt, s itt találkozott a maga nehéz sorsa mellett a háborút követő évek ifjúságának és a menekültek gyermekeinek elhagyatottságával. Ebben az időben vált meggyőződésévé, hogy hiábavaló minden segítség, ha a gyermek otthon nélkül, a családon kívül nő fel. Megérett benne az elhatározás, hogy az árva és cserbenhagyott gyermekeknek, amennyire ez egyáltalán lehetséges, teljesértékű családpótlékot ad. Végül is ez lett az SOS gyermekfalú alap gondolata.

1949-ben, bár a hivatalos szerveket nem sikerült megnyernie eszméjének, kis baráti körével, amely később gyorsan növekedett, 600 schillinggel a zsebében megalapította az SOS Gyermekfalú Egyesületet, és még ugyanabban az évben le is rakták a tiroli Imstben az első falu alapkövét. Azonban a szervezés munkája olyannyira igénybe vette Hermann Gmeiner idejét és erejét, hogy abba kellett hagynia orvosi tanulmányait. Ettől kezdve teljesen az elhagyott gyermekek ügyé-

nek szentelte az életét. Élettörténete egygé vált az SOS gyermekfalvak történetével.

Először ő vezette az imsti gyermekfalut, majd szervezte Ausztriában, később egész Európában a további gyermekfalvak építését. 1955-ben rendezték be Innsbruckban az ipari tanulók és diákok első otthonát, hogy a faluból kinövő fiataloknak a tanulás éveiben is gondját viseljék.

1963-ban, a koreai háború után alakult meg Dél-Koreában az első Európán kívüli falu, de még abban az évben elkezdtek Dél-Amerika három országában is az építkezéseket.

1964-ben hozták létre az SOS Kinderdorf International Szövetséget, a világ minden SOS gyermekfalvának a fedőszervét. Titkársága Bécsben székel, elnöke Hermann Gmeiner. Ugyanebben az időben az NSZK-ban, a skandináv országokban, Svájcban, Angliában, Kanadában és az Egyesült Államokban SOS Gyermekfalu Szövetségek jönnek létre. Ezeknek az a feladata, hogy a fejlődő országokban történő alapítások és építkezések céljára megteremtsék a szükséges anyagi fedezetet.

Megalakult az SOS gyermekfalvak Tudományos Intézete, amely e falvakban nevelkedő gyermekek szociálpedagógiai vizsgálatainak az eredményét teszi közzé. Egy évvel később felépítették Mörlbachban (NSZK) az anyák iskoláját, ahol kétéves oktatásban részesülnek azok a nők, akik a gyermekfalvakban az édesanya szerepét kívánják vállalni.

Ezekben az években Ausztriában gyógypedagógiai állomással, az NSZK-ban pedig a nehezen nevelhető, sérült gyermekek pszichiátriai osztályával bővült a szervezet.

Jelenleg a világ 72 országában 200 SOS gyermekfalu működik. Hermann Gmeiner vetése gazdag termést hozott. Őt magát két egyetem díszdoktorává, az Osztrák Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választotta. Sok kitüntetésé közül csak egyet említünk meg: Betlehem városának díszpolgára. Valahányszor kérdemeit emlegetik, mindig megemlíti azt a közel öt millió embert, akik kisebb-nagyobb adományaikkal lehetővé teszik az SOS gyermekfalvak létesítését és fenntartását. Ezekre utal az ismertetésünknek címet adó idézet is: „Könnyű jót tenni, ha sokan segítenek.”

*

Az SOS gyermekfalu eszméje négy alapelven nyugszik: az anya, a testvériség, a ház és a falu eszméjén.

1. Az új hivatás, *anyának lenni a gyermekfaluban*, segíteni akar azokon az egyedülálló nőkn is, akiknek az életét nem tölti be teljesen a jelenlegi foglalkozásuk, akik gyermekekre vágnak, hogy azokért éljenek, azokról gondoskodjanak. Nem kívánnak meg tőlük semmilyen pedagógiai végzettséget, csupán nevelői tehetséget és a gyermekek szeretetét. Ezeknek a sok esetben lelkileg sérült gyermekeknek a nevelésében első helyen a segítség és a gyógyítás áll. A gyermek érezni akarja, hogy szereti, elfogadja és biztonságot ad neki valaki. Az SOS gyermekfalu lemond a „családban” az apáról. Hermann Gmeiner sok érvet hoz föl e mellett az elv mellett.

2. Az SOS gyermekfaluban a gyermek nem vele egykorú „növendékekkel” él együtt, hanem – összesen legfeljebb kilenc – különböző korú *testvérével*. A nevelés sikere érdekében általában tízéves korig vesznek fel gyerekeket. Ebben a sokgyermekes családban a kicsik körül van elég „nagy”, akitől tanulhatnak, segítséget és szeretetet várhatnak. A nagyobbaknak viszont a kisebbek jelenléte ad alkalmat arra, hogy a kis családi közösségben feladatot vállaljanak és teljesítsenek.

Mivel a faluban koedukáció van, a családokat ebből a szempontból a tudományos kutatások eredményeit figyelembe véve állítják össze. Elsődleges szempont, hogy a vérszerinti testvérek egy családban maradjanak, de a többi „testvér” között is legyenek fiúk és lányok vegyesen. Az együttélés nagyobb korban kockázatos lenne, ezért a 14–15 éves fiúkat áthelyezik a tanulóotthonba, a nagylányok viszont továbbra is a családban maradhatnak.

A testvérek együttnevelkedésének nagyon sok előnye van. Egyértelműen pozitív, hogy az esetleg nagyszámú testvérből álló árván maradt családot nem kell szétszakítani. Ugyanakkor az esetleg teljesen egyedülálló gyermek a családban testvérekre talál, s az ekkor felébredő szeretet még azokat a csavargókat is megszeliídítheti, akikkel a pedagógusok, de talán még az anya sem tudott mit kezdeni.

3. A harmadik alapelv a *saját családi ház*, amelyben minden helyiségnek megvan a maga rendeltetése, ahol a gyermeknek megvan a helye a családi asztalnál, megvan a külön ágya, van saját helye játékokra és tanulásra. Az ilyen ház már ott-hon, amely megadja a gyermeknek azt a védő burkot, amire szüksége van.

A házak általában egyemeletesek. Nem spártaian egyszerűek, de minden luxus nélkül épülnek. Az emeleten általában a hálószobákat alakítják ki: három gyermekre egy szoba jut, amelyben külön mindegyiknek megvan a maga kis körülzáró területe, ahol nyugodtan, minden zavaró körülmény nélkül tartózkodhat. Az anya hálószobája szintén az elvonulásra, a pihenésre szolgál, de megosztja azt a még egészen kis gyermekkel, hogy az az ő testi közelségében lehessen.

Központi hely a lakószoba. Ide koncentrálódik a család élete: itt dolgoznak, de itt tartják a családi ünnepeket is, itt sírnak s nevetnek, itt vannak a közös étkezések és a közös imádkozások. Ebben a lakószobában szerzi meg a gyermek a további életéhez szükséges első társadalmi kontaktusokat.

Minden háznak megvan a saját konyhája, benne a szó szerint értendő családi tűzhellyel. Az árva gyermek itt látja először, hogy hogyan dolgozik az anya a családjáért, s hogy az elsődleges szükségletek kielégítése megkívánja az egész család közreműködését.

A házak természetesen rendelkeznek fürdőszobával, el vannak látva központi fűtéssel és állandó melegvízszolgáltatással.

4. Az SOS gyermekfaluban valóban *falu*: 14–20 családi házból áll. Van benne „községháza” az egész közösség befogadására alkalmas nagy teremmel –, óvoda, betegrésztleg, műhelyek, barkácsszobák, kertek, játszótér, sportpálya és pancsoló. Itt tanulja meg a gyermek a szélesebb alapokon nyugvó társadalmi érintkezési formákat. A falu a környezethez, a külvilághoz vezető híd, éppen ezért a lehető legnagyobb mértékben alkalmazkodik az épületek stílusában is ahhoz a községhez vagy városhoz, amelynek a szélén épült, s amely lassan körülöleli, magába zárja.

A gyerekek a régi település iskolájába járnak, oda mennek templomba, beépülnek a helyi egyházközségbe. Boltjaiban vásárolnak, abból a pénzből, amit az anyák a család ellátására havonta kapnak. Ezek a közösségeken és ténykedéseken keresztül ismerkednek meg a társadalom egészével és annak problémáival, de a hétköznapi anyagi gondjaival is.

A faluban dolgoznak férfiak is, mint a vezető, a különböző mesterek és a szabadidő megszervezője, aki a mi fogalmaink szerint talán népművelőnek felel meg. Ezek a férfiak, valamint az iskola tanítói, tanárai és a lelkipásztorok adják meg az SOS gyermekfaluban történő neveléshez a férfi elemet, ők töltik be az apa funkcióit.

A vezető irányítja a dolgozókat, örökdi a falu egységén, és mint képzett nevelő segíti, irányítja és ellenőrzi az anyák nevelőmunkáját is. Semmiképpen

sem egyszerű közigazgatási vezető, hanem a falu feje, a gyermekek számára a férfi és az apa megtestesítője, tekintély. Szorosan együttműködik gyermekorvosokkal, pszichológusokkal és pszichiáterekkel, rendszeresen megtárgyalja az aktuális kérdéseket az anyákkal.

*

A fenti négy alapelvet Hermann Gmeiner úgy foglalja össze, hogy ezek biztosítják az első *integrációt*, amely gondozói és pedagógiai jellegű. A második integrációs elv az, hogy a gyermek visszataláljon abba a kultúrkörbe, amelyből kiszakították. Ezért lehetséges gyermekfalu a világ minden kultúrájában és minden vallásában. A gyermeket, vallja Hermann Gmeiner, semmiképpen sem szabad elidegeníteni eredeti kultúrájától. Az anyákat sohasem szabad idegen országból, idegen kultúrából, más vallásból „importálni”. Szükséges, hogy minden országban, ahol SOS gyermekfalu épül, annak saját nemzeti jogi fenntartója legyen, az SOS Gyermekfalu Egyesület. A fedőszerv, az SOS International, csupán tanácsot ad, koordinál, segítséget nyújt, valamint előkészíti az új egyesületek alapítását.

*

Befejezésül szóljon ismét az SOS gyermekfalu atyja, lelke és irányítója, Hermann Gmeiner: „Azoknak a gyermekeknek a nevében, akik otthont találtak falvainkban, akik különböző nyelveken beszélnek, akiknek különbözik a bőrük színe, más és más kultúrkörhöz és valláshoz tartoznak, könyörgök, nagyon sokszor könyörgök lelkemből a békéért. Békéért könyörgök és a barátság hídjait építem az emberek között, ahol csak tudom, hogy lehetséges legyen világunkban a Jó, amiben hiszek. . . . Itt, Battonyán is egy híd jött létre, a megértés és a béke kis pallója. A most megkezdett mű viruljon az itt otthonra lelő sok gyermek örömére és hasznára, mindannyiunk boldogságára.”

A fenti összeállítás a következő kiadványok alapján készült:

Hermann Gmeiner: Die SOS-Kinderdörfer. Moderne Erziehungsstätten für verlassene Kinder. Innsbruck–München, 1976.

Hermann Gmeiner: Eindrücke, Gedanken, Bekenntnisse. Innsbruck–München, 1981⁴.

SOS-Kinderdorf – Zielsetzung, Entstehung, Organisation (Prospektus)

SOS-Kinderdörfer 1949–1979. Innsbruck–München, é. n.

SOS-Kinderdorf in Ungarn. SOS Gyermekfalu Magyarországon, Innsbruck–München. é. n.

Hermann Gmeiner: Alle Kinder dieser Welt sind unsere Kinder. (Sokszorosított kézirat)

Hermann Gmeiner: Lebenslauf (Sokszorosított kézirat)

●

Egyre több emberre van szükség a világon, akik hisznek a jóban, s e hit erejében legyőzhetik a káoszt. Nem élhetünk többé olyan életigenlő, emberséges rend nélkül, amely segíti az embereket abban, hogy emberré váljanak. Csak az ilyen rend menthet meg bennünket azoktól a veszélyektől, amelyek az emberiség létét fenyegetik.

(Hermann Gmeiner)